

Prof. dr Sadmira Karović, Vanredni profesor za krivičnopravnu naučnu oblast, Pravni fakultet, Univerzitet u Travniku, zaposlen u Državnoj agenciji za istrage i zaštitu, Stalni edukator u JU Centar za edukaciju sudija i tužilaca Federacije Bosne i Hercegovine, karovic.s@hotmail.com

KRIMINALITET I DRUŠTVO – PREVENTIVNA ULOGA GRAĐANA

Postoji saglasnost da je kriminalitet složen društveni fenomen i vjerni pratioc čovjeka od njegovog nastanka do danas. U različitim istorijskim periodima, mijenjali su se fenomenološki oblici ispoljavanja kriminaliteta i prilagođavali aktuelnim društvenim, ekonomskim, političkim i drugim uslovima i okolnostima. Međutim, zajednička karakteristika kriminaliteta u svim etapama jeste cilj kriminalnih aktivnosti koji je do danas ostao isti, a to je ilegalno sticanje profita. Državna reakcija na kriminalitet se zasniva na jasno izraženoj namjeri da se prisustvo kriminaliteta smanji na što je moguće manju mjeru, cijeneći da je potpuno neprihvatljivo ili apsurdno uopšte i razmatrati mogućnost da se ovaj fenomen u cjelosti iskorijeni. Od postanka države i institucionalne reakcije na kriminalitet, praktično od prvih oblika primitivnog djelovanja pa sve do danas, subjekti za sprovođenje zakona, odnosno organi, agencije i druge službe (policija, tužilaštvo, sud, carinska služba, porezne službe i dr.) nastojale su da adekvatnim preventivnim djelovanjem uspostave, regulišu i kontrolišu određene odnose, kako bi se kažnjivo ponašanje, blagovremeno otkrilo, preduzele određene mjere i radnje i u konačnici utvrdila odgovornost izvršioca. Ukoliko se osvrnemo u daleku prošlost (posebno srednji vijek), primjećujemo da je postupanje navedenih subjekata bilo nehumano, surovo sa jasno izraženom represivnom komponentom. Francuska buržoaska revolucija iz 1789. godine predstavlja značajnu istorijsku prekretnicu u razvoju krivičnopravne misli. Sa razvojem društva, odnosno države, primjećujemo da je zakonodavac sve više iskazivao poseban senzibilitet na način da je propisivao određena zakonska rješenja koja su po svojoj prirodi i primjeni bila humanija u odnosu na osumnjičena, odnosno optužena i osuđena lica. Upotreba represije se postepeno smanjivala, tako da je danas svedena na neophodni minimum, kako bi se praktično mogao postići zakonski cilj. Tendencija humanizacije savremenog krivičnog prava, prije svega se odnosi na poseban protektivni (zaštitnički)

odnos, tretman i krivičnopravni položaj maloljetnika, s obzirom na njihovu starosnu dob kao osnovu za diferencijaciju u odnosu na punoljetna lica. Međutim, u savremenim uslovima efikasna i energična borba protiv svih oblika kriminaliteta, a posebno protiv specifičnih oblika kriminaliteta kao pošasti savremenog doba, neminovno zahtijeva potrebu uključivanja i svih vaninstitucionalnih kapaciteta i resursa na planu suzbijanja kriminaliteta. Prije svega, posebnu pažnju zavređuju društveno odgovorni i savjesni građani koji svojim preventivnim djelovanjem, posebno u otkrivačkoj fazi mogu pružiti značajan preventivni doprinos u otkrivanju krivičnih djela. Opštepoznato je da su građani aktivni i pasivni akteri ili sudionici svih društvenih procesa koji nas okružuju u našem svakodnevnom životu (poslovni procesi, saobraćaj, imovinski odnosi i dr.) iz čega proizilazi i realna mogućnost raspolaganja sa određenim saznanjima koja ukazuju na mogućnost postojanja određenog krivičnog djela. Dakle, građani po prirodi stvari imaju mogućnost da blagovremeno prepoznaju i identifikuju određena rizična ponašanja ili ponašanja koja odstupaju od uobičajena modela, odnosno obrazaca ponašanja u određenoj lokalnoj zajednici, te ukazuju na mogućnost postojanja određenog kažnjivog ponašanja. S obzirom da stanje kriminaliteta neposredno ili posredno utiče na sve druge oblasti ljudskog djelovanja (ekonomske investicije i ulaganje, razvoj turizma, odvijanje poslovnih procesa i dr.), realna potreba ali i interes društveno odgovornog i savjesnog građanina je da sarađuje i uspostavi dvosmjernu saradnju i komunikaciju sa svim organima i agencijama za sprovođenje zakona, posebno na planu prijavljivanja krivičnih djela. U uređenim evropskim državama, koji je prihvaćen i kod nas, prepoznajemo koncept rada policije u zajednici (RPZ) koji primarno afirmiše i promoviše preventivnu ulogu građana na planu efikasne i energične borbe protiv svih oblika kriminaliteta. Intencija je da se građani uključe u prevenciju kriminaliteta na način da u saradnji sa policijom u lokalnoj zajednici prijavljuju sve informacije i podatke (raspoloživa saznanja) koja ukazuju na postojanje kažnjivih ponašanja (prekršaj, krivično djelo). U savremenim uslovima, suzbijanje kriminaliteta je imperativno povezano sa preventivnom ulogom građana. Međutim, pored pozitivne preventivne strane, kada je u pitanju uloga i značaj građana u vezi otkrivanja, tačnije prijavljivanja krivičnih djela, primjećujemo i negativnu stranu. Naime, građani, (naj)češće prijavljuju krivična djela i uspostavljaju aktivnu saradnju sa subjektima, organima i agencijama za sprovođenje zakona u situacijama kada su neposredno ili lično oštećeni izvršenjem određenog krivičnog djela, s obzirom da su po prirodi stvari motivisani ili zainteresovani za ostvarivanje nekog ličnog interesa

(npr. nadoknada štete, vraćanje ukradenih stvari, adekvatna zaštita, lična sigurnost i dr.). Dakle, nije prihvatljivo da građani budu pasivni u otkrivanju krivičnih djela, odnosno da „okreću glavu“ i očekuju da će neko drugi da prijavi određeno krivično djelo, posebno cijeneći da od blagovremenog izvještavanja ili prijavljivanja od strane građana neposredno i zavisi postupanje, dinamika, blagovremenost ali i efikasnost nadležnih subjekata u vezi otkrivanja, istraživanja i dokazivanja kažnjivih ponašanja, prije svega krivičnih djela. Iz naprijed navedenog proizilazi da građani imaju veoma važnu preventivnu ulogu i značaj na planu suzbijanja kriminaliteta, ali i drugih kažnjivih ponašanja, te da svojom aktivnom preventivnom ulogom mogu značajno doprinijeti efikasnoj i energičnoj borbi protiv kriminaliteta, te obezbjeđenju što većeg stepena sigurnosti na određenom geografskom prostoru, odnosno u određenoj lokalnoj zajednici. Namjera autora ovog teksta upravo jeste da se naglasi uloga i značaj građana u suzbijanju kriminaliteta, prije svega na planu prijavljivanja krivičnih djela (otkrivanje krivičnih djela), jer na taj način svi zajedno doprinosimo obezbjeđenju adekvatnog stepena sigurnosti za sve nas, a samim tim se istovremeno omogućava neometano odvijanje i drugih svrsishodnih i društveno korisnih procesa u društvu (razvoj ekonomije, turizma i dr.).